

калоте у односу према високој калоти. Да ли их храни планина, висока готово као Мон-Блан, или калота и висока планина чине различне области отицања?

Што се тиче високе планине, могли бисмо из исцрпног извештаја сазнати: у колико она стоји у вези са високом планином јужне Викторијине Земље. По извештају постоји нека веза између земље Краља Едуарда VII. и Викторијине Земље, јужно од Леденог Поља моћне Ледене Баријере. Планинско подножје продужује се с оне стране пола, вероватно према Котовој Земљи. Овим би била доказана целина Источнога Антарктика.

Од *физичко-географских односа* на овоме путовању, пре свих важни су *гласијални резултати*. Свакако постоје три врсте антарктичкога леда, на које је још Шеклтон указао: 1. Баријерски лед, велика фирнска табла, са хоризонталним слојевима; она плива, стоји на једној висини и има равну површину, тако да је по њој продирање лако. Од ње се откидају познати антарктички ледени брегови, хоризонтални као табла. 2. Глечери високе планине, који су алписког типа, али се могу идентификовати само с алписким фирнским пољима, пошто немају глечерске језике, који се отапају. Антарктички глечери високе планине свакако знатно надмашују алписке. 3-ћа врста је равна, штитаста ледена калота у околини пола; њени односи отицања, као и њено ледено развође, са кога тече у свима правцима, треба још јасније утврдити.

У *метеоролошком погледу* нарочито падају у очи ниске температуре од 60° С, које се могу објаснити високим положајем Јужнога Пола и његовим континенталитетом. Није било још ниједне експедиције, која је тако дуго време била изложена тако ниским температурама, као што је била Амундзенова. Ако су извештаји тачни, онда би и летње и зимске температуре биле у опште најниже, које су до сада познате.

Без сумње има и важних геофизичких, нарочито магнетских мерења, пошто се Амундзен, на путовању бродом *Giða*, нарочито одликовао у овој дисциплини.

На жалост, извештај ништа не говори о радовима експедиције на путу од Фалкландских Острва према Китовом Заливу. Сигурно су вршена дубинска мерења, која, као и увек, дају нове резултате употребом модерних инструмената за мерење дубина, а вршена су свакако и океанографска и биолошка проматрања.

Један од највећих проблема јужних поларних испитивања, узајамни однос Западног и Источног Антарктика остаје, и покрај Амундзеновог путовања, нерешен. Троугао, чија су темена Грешемова Земља (*Graham Land*), Земља Краља Едуарда VII и Котова Земља, још је сасвим непознат. Ни експедиција малог дела Амундзеновог друштва, која се, како се то каже у извештају, кренула на испитивање Земље Краља Едуарда VII, није ништа стварно допринела за објашњење овога питања.

Рад. Дединац.

БЕЛЕШКЕ

ЖИВОТ СТАРИХ СЛОВЕНА

С великом радошћу поздрављамо појаву једног знаменитог дела у словенској књижевности. То је прва свеска *Нидерлове* књиге о животу старих

Словена¹, која је изашла пре кратког времена и којом он почиње објављивати резултате свога двадесетогодишњег рада на проучавању старе словенске културе. Овом, првом, свеском су обухваћени: *увод*, у коме се разматрају извори и коме су приложени у оригиналу и у преводу делови из три најглавнија историска извора (Прокопија, Маврикија и Леона); *глава I*, у којој се говори о природним особинама старе словенске постојбине, о њеној флори, фауни и климату, њеном географском односу према културним средиштима и о њеној сиромашности; *глава II*, у којој се разматра физички живот старих Словена и обичаји, који су са њим у вези (спољашњи изглед старих Словена; рођење и детињство; стрижба; доспелост; женидба; полни живот у браку и ван брака; неговање тела; купалишта; средства за тоалету; јела и пића; болести и смрт); и *глава III*, у којој су изложени погребни обичаји у старих Словена и све што се зна о словенском начину сахрањивања, о врстама гробова и о гробљима, а као прилог долази уз ову главу Фадланов опис руског погребца из године 922 у преводу проф. Руд. Дворжака. (Фадлан је арапски писац). У тексту има мноштво добрих слика, цртежа и картица.

За овом првом свеском доћи ће друге, у којима ће се разматрати у даљих девет глава: ношња и украшавање тела; кућа са зградама и домаћи живот; најстарије правно и друштвено уређење; вера и богопоштовање; домаћи радови и занати; трговина; војне прилике; уметност, писмо и почетци науке; завршно разматрање.

Смео још сада слободно изрећи наду, да ће ово Нидерлово дело — заједно са његовим „Словенским Старицама“ (*Slovanské Starožitnosti*) — бити од епохалног значаја за науку о старим Словенима. Све што је до сад у том погледу писано, били су само одломци, израђени више или мање једнострано а делом и сасвим површно. Нидерле ће нам пак дати *прво потпуно, опширно дело* ове врсте, засновано на резултатима свих наука, које овде долазе у обзир: историје, филологије, етнологије и археологије. О тој широкој, солидној основици Нидерлова дела даје већ довољно сведочанство ова прва, велика свеска његова са својим тако рећи неизмерним обиљем разноврсних података, црпених из непрегледне масе извора и помоћних дела. Осим ове још је једна веома добра страна овога дела, што је Нидерле узео за главно време својих истраживања другу половину прве хиљаде година по Христу, дакле доба када Словени ступају први пут у историју, те су с једне стране још одржали врло много од свог старог живота, а с друге стране у самим тадашњим историским изворима остављен је о њима знатан број драгоцених забележака. Наравно да се Нидерле поред тога обзире где год је могућно и на све податке о животу код Словена ранијих а такође и познијих векова од обележеног времена.

Нидерлова ће истраживања дати темељ за свеколика даља испитивања о старим Словенима и о њихову животу. И наша је најтоплија жеља, да заслужни научник само успе до краја извести своју велику замисао.

Ј. ЕРДЕЉАНОВИЋ.

¹ *Prof. Dr. Lubor Niederle: Život starych Slovanu*. Oddíl kulturní. I. Praha, 1912. (Vydali Bursík a Kohout. 8°. Стр. 389.). Ово је почетак друге половине великога дела Нидерлова, који носи општи назив „*Slovanské Starožitnosti*“ (словенске старине). До сад су изишле четири свеске *ucilopisnickih* „*Starožitnosti*“, а ово је сад прва свеска *ku. umupnickih* „*Starožitnosti*“

МОДЕРНА ГЕОГРАФСКА НАСТАВА.

Ово дана појавила се у Бечу једна ређа књига за географске школске раднике: *Модерна географска настава*, коју су издали Роте и Вајрих.¹

Циљ је ове књиге, као што и наслов каже, да наставницима географије олакша предавање њиховог предмета, да их уведе у његову методику и да им буде помоћник за самосталне студије. „Географија је, каже се у предговору, много више него биологија, наука, која спаја разнолике научне гране (*zentralisierende Wissenschaft*). У овоме је њена снага, у томе је стални извор свежих принављања, али је у томе и велика опасност, нарочито за наставника географије, који треба да зна све ове разнолике гране, и да њене напретке тачно утврди.“ Полазећи од ове поставке, издавачи су успели да од неколиких признатих школских радника добију расправе о томе како треба данашњу, модерну географију обрађивати. Те су расправе у овој књизи, која није намењена специјално наставницима једне школске категорије, него наставницима свих школа.

Подељена је у три дела. У првом се излаже предмет географије и географске наставе и њени методи. Овај је део подељен у 11 глава. Прва је глава: *Земљиште и економија као полазна и крајња тачка географских проматрања* од Др. А. Бекера (Беч), Друга: *Развиће географије као науке. Њени делови и помоћне науке* од Др. С. Гинтера (Минхен). Ова глава носи поднаслов: *Географија и њени делови*, а подељена је у више одељака: I. *Историја географије*; II. *Општа географија*, која се дели на: А. *Математичку географију*, В. *Физичку географију*, С. *Биолошку географију*, Д. *Антропогеографију*; III. *Специјална географија*, која се дели на: Е. *Политичку географију*, Ф. *Економску географију*, Г. *Историјску географију*; IV. *Помоћне науке*: Н. *Картографија*, Ј. *Статистика*, К. *Геологија*, Л. *Етнографија*, М. *Антропологија*. На крају ове врло лепо израђене главе су: *Методичке примедбе*. Трећа је глава: *Развиће методике географске наставе* од Др. А. Бекера (Беч). Четврта: *Основи астрономске географије* од М. Вагнера (Лајпциг). Пета: *Основи метеорологије и климатологије* од М. Вагнера (Лајпциг). Шеста: *Значај и начин расправљања геологије у географској настави* од Алфреда Берга (Берлин). У овој су глави и три лепе фотографије и пет успешних дијаграма. Седма је глава: *Стратиграфија, палеонтологија и палеогеографија* од Др. Х. Фетерса (Беч). Подељена је у четири одељка: I. *Стратиграфија, суштина и значај за научне студије наставника географије*; II. *Однос палеонтологије према стратиграфији*; III. *Палеогеографија* и IV. *О значају стратиграфије и палеогеографије за географску наставу*. У овој су глави и 9 геолошких профила, 70 слика фосила и једна геолошка слика. Осма је глава: *Биогеографија у географској настави (с нарочитим погледом на биљну географију)* од Др. А. Гинцбергера (Беч). Девета: *Основне црте о распрострањењу животиња* од Др. Ф. Вернера (Беч). Десета: *Наука о именима, насељима и народу*. У овој се глави налазе и пет скица села, из којих се види распоред кућа. Једанаеста је глава: *Економска и саобраћајна географија* од Др. К. Прајзлера (Олмиц), која се дели на

¹ Der moderne Erdkunde-Unterricht. Herausgegeben von K. C. Rothe und E. Weyrich. Wien und Leipzig. Franz Deuticke. 1912.

два дела: I. *Појам и методи економске географије* (Увод, Појам економије, Појам економске географије, Историја економске географије, најважнији списи о њеном циљу и методама, Економска географија као предмет наставе, Економска географија и статистика, Очигледна средства у економској географији, Уџбеници и ручне књиге о економској географији); II. *Предмет економске географије* (1. Природни фактори економије, 2. Човек као економски субјект, 3. Продукција, 4. Трговина, 5. Саобраћај).

Други део књиге бави се разноликим начинима географских испитивања. Подељен је на 10 глава. Прва је односно дванаеста глава: *Прома̀трања и описивања у природи и туристџика* од К. Ц. Ротеа (Беч). Тринаеста је глава: *О екскурзијама са нарочитим погледом на геолошке студије* од К. Ц. Ротеа и Др. Х. Фетерса (Беч), која се дели на: I. *Избор и циљ пу̀та*, II. *Припремање*, III. *Извођење* и IV. *Сређивање*. Четрнаеста је глава: *Завичај* од Ф. Фадруса (Оберхолабрун). Петнаеста: *Читање карата* од Ф. Фадруса (Оберхолабрун), у којој су две фотографије и три карте. Шеснаеста: *Очигледна средства; читање у географској настави* од К. Ц. Ротеа (Беч), у којој је петнаест скица. Седмнаеста: *Очигледност и приказ у географској настави* од М. Ендерлина (Манхајм). Осамнаеста: *Књиге за омладину и географска настава* од Е. Вајриха (Беч). Деветнаеста: *Дошњско образовање наставника географије* од Др. Алфреда Берга (Берлин), која се дели на: I. *Предавања* (на универзитету) и *курсеви*, II. *Друштва и конгреси*, III. *Очигледна средства као помагачи дошњског образовања*, IV. *Музеји и збирке* и V. *Сопствена описивања на пу̀тованима и екскурзијама*. Двадесета је глава: *Увођење у географску литератџуру* од Др. Алфреда Берга (Берлин), која има ове одељке: 1. Целокупно излагање географије, 2. Потпуни уџбеници опште географије, 3. Математичка географија, 4. Физичка географија, 5. Биолошка географија, 6. Антропогеографија, 7. Потпуни уџбеници политичке географије, 8. Појединости о ваневропској политичкој географији, 9. Европа (без средње Европе), 10. Средња Европа, 11. Путописи, 12. Списи за омладину, 13. Дела о историји географије, 14. Дела о методици географије као науке и предмету испитивања, 15. Дела о методици географске наставе, 16. Часописи, 17. Библиографије. Двадесет прва је глава: *Наставник као унапређивач географије* од Др. А. Бекера (Беч).

Трећи део књиге бави се антропогеографијом. Има једну (двадесет другу) главу, која носи наслов: *Земља као насеље људско* од Др. О. Шлитера (Хале), која се дели на: *Увод*, I. *Општи део* (1. Простор живљења у целини, 2. Однос између човека и земље), II. *Утисај географских фактора на поделу становништва и културно развиће* (1. Утисај климе, 2. Разуђеност Земљине површине), III. *Економски фактори људски у односу према географским факторима*.

Све су ове расправе врло интересантне и занимљиве, а излагање је јасно и концизно. Књига је ова у опште једна од оних, које се ретко јављају у научној литератури, и које су неопходне свакоме географу.

Рад. Дединац.